АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

Отговорният бизнес - за бизнес по правилата.

КОМЕНТАРИ

по

Технически доклад относно проект за Национална индустриална стратегия за преработваща и добивната промишленост в България

Вариант, получен на 22 април 2026 г.

на Асоциация на индустриалния капитал в България

1. Въведение

АИКБ приветства положените усилия за отразяване на направените бележки по документа. В същото време, отправя следните принципни въпроси по отношение неговата роля в цялостния процес на стратегическо управление:

- На основа на серията документи, изготвени в рамките на Инструмента за техническа помощ, ще бъде ли изготвена реално Национална индустриална стратегия?
- Ако да – кой ще я разработи, как ще участват в процеса представителните на национално равнище организации на работодателите, как тя ще кореспондира с останалите стратегически документи, като например ИСИС и Стратегия за МСП?
- Какво е значението на серията документи, отвени в рамките на Инструмента за техническа помощ в този процес и доколко ще бъдат определящи, доколкото с представителните на национално равнище организации на работодателите се дискутира само един от общо 7 резултата – и то в твърде кратки срокове, в непълен вид и с липсващи приложения, към които се реферира.

Относно цялостният процес на работа, АИКБ отбелязва също, че:

- Методологическата рамка (представена ни от МИИ по време на срещата на 15.04.2025 г.) е разработена на базата на Анализа, който методологически е построен върху ретроспективен подход и то за прекалено кратък и нерепрезентативен период, без да се отчитат извъредността и неконвенционалността на вътрешни и външни фактори, действали през този период за българската икономика. Обосновават се ограничени и в някои случаи неподходящи и подвеждащи критерии за дефиниране на потенциал. Анализът на минния сектор е повърхностен и не отчита реалните възможности на

сектора. Общият анализ е направен на прекалено висока агрегация на общо ниво сектори, в която се губят възможности и перспективи. Не се аргументира, че решаването на идентифицираните проблеми ще доведе до икономически растеж, конвергенция и стабилност, а само до изпълнение на изисквания по линия на европейски приоритети;

- Приоритизирането е изградено върху непълна и методологически неподходяща рамка и затова не са идентифицирани производства, които имат реален потенциал, а се акцентира върху такива които трябва да се закриват и ограничават. Факторите за приоритизиране не отчитат изключително важната роля на износа за стабилността и икономическия растеж, а неговото добавяне ще промени изцяло секторните приоритети. В методологическата рамка не се отчитат и междуотрасловите връзки, които създават сравнителни предимства на българската индустрия.
- В документ 5, липсва амбиция за висок икономически растеж и конвергенция, нито ясна визия за това как предложените приоритети на индустрията ще ги подпомогнат. Дигитализацията и декарбонизацията се считат като панацея без ясна алтернатива на досегашната структура индустрията.

Като заявява готовността си да бъде конструктивен и активен партньор в работата по развитието и завършването на документа, АИКБ отправя следните коментари и препоръки по предложени документ.

2. Бележки и коментари

2.1. Общи по документа

На дискусия е предложен Документ 5 от общо 7, който представлява проект на задание НИС за преработващата и добивната индустрия на България. По предишни негови версии, АИКБ даде редица бележки, част от които изглеждат възприети, но доколкото липсват ключови приложения, това не може да бъде преценено в пълнота. Преценката се затруднява и от факта, че документът е на английски език, а сроковете за реакция на практика не дават възможност за реално обсъждане с членовете на АИКБ, нито формирането на позиция в органите за управление.

По тази причина, настоящите бележки имат непълен и неокончателен характер и са израз на добрата воля и стремежът за сътрудничество на АИКБ по тази изключително важна тема.

2.2. Положителни развития

АИКБ оценява отразяването на част от направените на предходните етапи бележки, като например:

- Окрупняването на стратегическите цели до 3 + 1 и прецизирането на предвидените мерки по всяка от тях;
- Добро впечатление прави и таблица 3, в която е анализирана ситуацията по отношение на ключови суровини за България;
- Развита е актуалната европейска законодателна рамка;

- Засегнато (но не в очакваната дълбочина) нейното въздействието на европейска законодателна рамка върху развитието на българската индустрия и формулирането на НИС;
- Представени са анализи на данни в динамика;
- Направен е анализ на 2 възможни сценария – да не се прави нищо (малко вероятен и не особено полезен) и да се предприемат мерки;
- Изведени са някои идеи за определянето както на сектори, приоритетни за развитието на българската индустрия и за общи хоризонтални мерки за подкрепа, които да насърчат реиндустриализацията в общ план при съвременните условия.

2.3. Все още неотразени елементи

В същото време, АИКБ подчертава, че доста значителна част от направените на предходните етапи бележки, не са отразени в пълнота и дълбочина:

- Анализът на сценариите (които са само 2 и единият е доста невероятен) не почива на обективни фактори, на анализ на данни и на сравнение на стойности. Той е по-скоро хипотетичен и прави впечатление липсата на екстраполации въз основа на наличните данни и оценка на въздействията на факторите на външната и вътрешна среда;
- отсъства Методология за извеждането на приоритетни сектори и хоризонтални мерки, посредством анализа на динамичните редове от данни – например, на основа на

  - ✓ За секторите (до четвърти знак на НКИД) - добавена стойност, принос към износа, принос към заетостта и др. на съответните сектори, минали и прогнозирани сравнителни конкурентни предимства, възможности за постигането на нулеви емисии, структуроопределяща роля, значение за икономическата сигурност и др.;
  - ✓ За хоризонталните мерки за подкрепа – обща тежест, възможност за спестяване на разходи на средства, време, хора, за намаляване на административните тежести, за ускоряването на разрешителни процедури и др., с визията България да стане най-привлекателно място за правене на бизнес.

- Все още липсват структурирани въпроси за обсъждане и алгоритмизация на решенията, които да бъда взети в диалог с национално представителните работодателски организации и техните колективни членове (НПРО и БРО).

Предвид тези съображения, АИКБ счита, че ако амбицията е резултат 5 да предостави подробна, единна, основана на доказателствата основа за НИС на България и план за действие (за нейното изпълнение), то към момента тя не може да се счита за изпълнена – както като цяло, така и в заявената пълнота, мащаби и срокове.

2.3. Конкретни бележки

<u>2.3.1. По изведените ключови предизвикателства.</u>

Като оценява положените усилия да бъдат идентифицирани и анализирани ключовите предизвикателства, отговорни за тригодишния постоянен спад на българското индустриално производство, АИКБ счита, че параграфът, разглеждащ нарастващите разходи за декарбонизация е доста лаконичен, липсват задълбочени анализи – особено по сектори, както и оценки за влиянието на този фактор върху конкурентоспособността.
Той следва да се развие, като се включат изчисления при различни сценарии за развитието на ЕСТЕ и при отчитането на обстоятелството, че някои сектори никога няма да могат да постигнат неутрални емисии. В този си вид не отразява реалните предизвикателства. За повече информация – ИСС има становище от 2025 г. по темата, както и в момента работи група към МОСВ.
Изключително важната тема за свръхвисоките цени на електрическата енергия (както и на енергоносителите) е съвсем бегло засегната, като липсва задълбочен анализ на множеството налични данни, включително в сравнителен план с други европейски и съседни икономики.
Предвид факта, че цената на електрическата енергия в България е постоянно и устойчиво една от най-високите в ЕС през последните 3 години, този пропуск е много съществен и следва да бъде поправен своевременно.
По отношение на уменията – има множество позиции и анализи, включително в момента ИСС работи по възложен такъв от НС.
Едва загатнатите предизвикателства трябва да бъдат развити, включително и по сектори.

2.3.2. По приложимото Европейско законодателство.

Липсва анализ на предизвикателствата, свързани с промяната на архитектурата на МФР – особено по отношение на ЕФК. България не е готова – не участваме в почти нито един алианс. Пожелателните и доста оптимистични искания за съществуването на специално звено за ЕФК не звучат убедително – доколкото е необходима и активна намеса при преговорите с ЕК по тази тема за отваряне на вече създадените алианси, в които България не участва.
Предложените желателни мерки на стр. 23 – 24 може да се извадят като лист за мозъчна атака и да се обсъдят с представител на НПРО и БРО и едва тогава да залегнат в евентуална стратегия. Но първо трябва да се подложат на реалити чек от гледна точка приложимостта им в контекста на общата европейска политика и процеси.

2.3.3. По това как е построена Стратегията.

Доколкото в началото се казва, че това е основа за Стратегия, цялата точка е малко объркваща. Липсва методологията, така че не може да се прецени доколко резултатите от нейното прилагане са обективни. Визират се резултати от предходни фази на проекта (резултати 2, 3 и 4), които не са обсъдени с АИКБ и по тази причина тяхната обективност не може да бъде приета, нито изводите им да бъдат подкрепени. От тази гледна точка, АИКБ не подкрепя и не счита за обективна основа цялата точка 4.

2.3.4. По анализът на минната индустрия и промишленото производство.

Визирани са раздели от приложения, които липсват. Те не могат да бъдат коментирани. В текста се коментират тенденции, за които би било добре да се покажат и съответните графики, които ги илюстрират. В текста продължава да се твърди (стр. 40), че цените на електрическата енергия в България са сред най-ниските в Европа, което просто не е вярно.
Добро впечатление прави обобщението на пресечните точки на секторите, но анализът е на твърде агрегирано равнище. Трябва да се стигне до 4-ти знак на НКИД, за да има реални практически измерения.

2.3.4. По анализът на минната индустрия и промишленото производство.

АИКБ оценява фокусирането на стратегическата архитектура до 3 цели. Предлага следните редакции:

- Да се преформулира Цел 2, например „Индустрия на бъдещето“, като в мерките декарбонизацията може да присъства, но тя не може да бъде самоцел. Следва да се отчете, че България е постигнала целите за намаляването на емисии, като се движи по-бързо от останалите ДЧ на ЕС, както и че някои производства, ключови за развитието и сигурността на българската икономика не могат да постигнат пълна климатична неутралност;
- Да се преформулира Цел 3, например „Стратегическа автономност, икономическа сигурност и развитие на местните вериги на доставки.

2.3.5. По анализът на финансовата рамка.

АИКБ оценява включването на ЕФК, но доколкото МФР съдържа множество други компоненти, програмирането на които ще се основава на НИС следва да бъдат разгледани и те, на основа на оценката на ефективността на различни мерки през този програмен период (информация, която УО биха могли да предоставят). Това е хоризонтална бележка, тъй като във всички мерки след това се визира само ЕФК и готовността за участието в проекти, финансирани от него.

2.3.5. По мерките като цяло

Оценяваме коригирането на заинтересованите страни и извеждането на НПРО на полагащото им се място. В същото време, продължават да присъстват „индустриални организации“ – доколкото липсва закон за браншовите организации, тяхната представителност се урежда посредством членството им в НПРО и това следва да се отрази. Предлагаме навсякъде в документа да се преформулира на „НПРО и членуващи в тях браншови организации“.
Разделянето на мерките за подкрепа на минния сектор и отделно на промишленото производство е объркващо – може би е по-добре да се представят първо общите за двата сектора мерки, а след това при необходимост и специфични по сектори?

2.3.6. По конкретни мерки

М1.3. Доколкото мярката е хоризонтална в частта си „опростяване на разрешителните и обслужване на едно гише“ – да се преработи съгласно бележката по-горе, тъй като дублира М1.20.
М1.5. Не е необходима, доколкото има приложимо Европейско законодателство и стандарти.
М1.15. Към момента се изпълнява Националната научна програма “Критични и стратегически суровини за зелен преход и устойчиво развитие”, която доста прилича на предложената мярка. Може би е по-добре да се помисли за интерактивна карта, която да се обновява в реално време?
М1.22. Да се добави предложението на ИСС за създаването на „финансов омбудсман“ – за информация - становището на ИСС.
М1.23. Следва да се отчетат сега действащите формати – Национален икономически съвет, Комитети за наблюдение, РГ 35 и др. и да се предложи как те да бъдат по-ефективни, вместо да се създава още една структура. Същото важи за М2.1.
Обща бележка по раздел 2 – да се преработи на основа на коментара за развитие на обхвата на стратегическа цел 2 по-горе.
М2.2. и М 2.3. имат идентични заглавия? Сигурно трябва да се обединят.
М2.14 не е необходима, доколкото има приложимо законодателство.
М3.7. НИС не следва да коментира и предлага реформи в ПОО – по темата се работи активно с участието на социалните партньори. Относно секторните умения – има изготвени секторни квалификационни рамки и предстои пилотиране на ИСО и СКФ. Мярката да отпадне или да се преработи.
Относно индустриалните паркове – АИКБ винаги е поддържала становището, че тяхната добавена стойност не е съществена и че следва да се инвестира приоритетно в технологично развитие и модернизация. От тази гледна точка, целият раздел и особено детайлните М1 и М2 не са необходими.

В заключение, АИКБ счита, че предлаганите документи не дават възможност да се изготви Стратегия, поради следните общи изводи

1. Прекалена зависимост от „Европейския фонд за конкурентоспособност“

Стратегията залага изключително силно на Европейския фонд за конкурентоспособност (ЕФК) като основен финансов стълб за периода 2028–2034 г. ЕФК ще разпределя ресурси на базата на „критерий за отлични постижения“ (excellence criterion), а не на национални квоти. Документът признава, че България исторически се справя трудно в конкурентна среда за финансиране и в момента няма нито един одобрен „стратегически проект“ по Акта за суровините от критично значение (CRMA).
Ако българската администрация и бизнес не успеят рязко да повишат капацитета си за формиране на консорциуми, голяма част от мерките в НИС ще останат без финансово обезпечение. Стратегията не предлага „План Б“, ако България не успее да спечели тези конкурентни търгове.

2. Институционална инерция и липса на реална власт за прилагане

Документът диагностицира, че административните бариери, назовани през 2015 г., остават идентични и през 2025 г. Предложеният механизъм за управление е Съвет за наблюдение на НИС (NISIM Council).
Функциите на този съвет изглеждат предимно координационни и консултативни. Въпреки че се споменава „задължително отчитане“ при отклонения, съветът няма реална изпълнителна власт да санкционира ведомства, които блокират реформите. Без пряка йерархична отговорност към министър-председателя, рискът от междуведомствен саботаж остава критично висок.

3. Демографският „таван“ срещу индустриалната амбиция

Стратегията правилна идентифицира демографския срив като основно предизвикателство (загуба на 86 000 работни места в индустрията за десетилетие). Предложените мерки (реформа в професионалното образование и привличане на таланти) са с изключително дълъг период на реализация.
Има сериозно разминаване между амбицията за технологичен скок (Индустрия 4.0, ИИ) и наличния човешки капитал. Стратегията не дава отговор как ще се запълни „дупката“ от кадри в краткосрочен план (например чрез радикално облекчена трудова миграция за специфични сектори), което може да направи планираните инвестиции физически невъзможни за обслужване.

4. Регулаторна сложност и „Обслужване на едно гише“

Документът предлага създаването на „Интегрирано индустриално обслужване на едно гише“ (IIOSS). Процесите по издаване на разрешения за добив в България често отнемат над 10 години, докато новите европейски регламенти изискват срокове от 15 до 27 месеца.
Стратегията разчита на „законодателни промени“ и „цифровизация“, за да съкрати сроковете с 50%. Това е свръхоптимистично, предвид че документът сам признава липсата на координация между институциите и обмена на документи предимно на хартия в момента. Няма детайлен анализ как ще се преодолее съпротивата на местните власти и негативното обществено мнение, които често блокират проекти дори при перфектна документация.

5. Структурна крехкост на МСП сегмента

Българската преработваща промишленост е силно раздвоена: малък брой големи предприятия генерират основната част от добавената стойност, а хиляди МСП са технологично изостанали. Много от мерките (като внедряване на изкуствен интелект и участие в ЕФК) изискват значителен собствен капитал и мащаб.
Стратегията рискува да увеличи пропастта между „шампионите“ и малките фирми. Ваучерните схеми за МСП често се използват за „кърпене“ на текущи нужди, а не за истинска трансформация. Липсва агресивна стратегия за консолидация или клъстеризация, която да даде на малките фирми нужния мащаб за оцеляване в условията на високи въглеродни разходи.

6. Илюзията за технологичен неутралитет

Документът твърди, че приема технологично неутрален подход към декарбонизацията. В същото време се залага сериозно на специфични технологии като зелен водород и секвестиране на въглерод, които са в много ранен етап на развитие в България.

Този „неутралитет“ всъщност прикрива липсата на ясен държавен приоритет. Без фокусиране на оскъдния национален ресурс върху няколко ключови технологии, България рискува да разпръсне средствата си без да постигне критична маса в нито една област.